

Oude Kerk 9 oktober 2022

zeventiende zondag na Trinitatis

ds. Johan Meijer

gelezen: Genesis 32: 23-33 en Lucas 17: 11-19

titel: dicht aan de huid

overdenking

*gemeente van onze Heer Jezus Christus,
lieve mensen van God,*

De eerste regel van het eerste couplet dat wij zongen vandaag was: *Genesteld aan uw hart* en de eerste regel van het laatste couplet dat wij zullen zingen is: *God, schenk ons de kracht, dicht bij U te blijven.*

Je zou kunnen zeggen: de liturgie van vandaag beweegt zich tussen deze regels, als een rivier. Het gaat in beide over God en het gaat in beide over dicht bij God willen zijn en blijven.

Het gaat over de wisselwerking met God, waarvan we zongen: *Het fluistert in mijn oor, hoe vurig Gij mij wacht* en tussen mij of ons die verlangen naar nabijheid van God. En dat bezingen we vandaag met innige beelden, en we bezingen niet alleen innige beelden, ook uit de Schriftlezingen hoorden we over innig contact tussen God en mens. Tussen God en Jacob, tussen God en een Samaritaan die genas van een huidziekte. Eén van de meest opvallende woorden van de Nieuwe Bijbelvertaling uit oktober 2004 was: huidvraat als beschrijving van melaatsheid, in de nieuwste vertaling van 2021 gaat het over 'lijden aan een huidziekte'.

De beelden komen dicht aan de huid, zeker bij Jacob, die worstelt met een iemand, die hij eerst niet herkent. En ze worstelen een nacht lang. Maar als de zon opkomt, als er een nieuwe dag daagt over de Worstelbeek, want dat betekent Jabbok, dan is

daar een aanraking die alles verandert. De ander raakt Jacob in de holte van zijn heup, zodat die ontwricht raakt... de ander komt hem aan de huid, bezorgt hem een blijvende herinnering aan deze worsteling... maar dan is er ook een andere aanraking... die van zegen... Woorden van zegen die klinken als het morgenrood is opgeklimmen. En Jacob, hij licht de hiel, krijgt een nieuwe naam: Israël – vechter met God.

Die ander, die Jacob een heel nieuw perspectief gegeven heeft, is niemand minder dan God. Zo ontdekt Jacob uiteindelijk, als de nieuwe dag is aangebroken en als die ander de vraag naar d'ns naam onbeantwoord heeft gelaten. Ik heb God gezien van aanschijn tot aanschijn en mijn ziel is gered! En dán gaat de zon over hem stralen.

Die nacht werd mij een nieuwe naam gegeven, geschonken werd mij nog een tijd van leven... Een regel uit het wat mysterieuze lied van Huub Oosterhuis 'Jij bent van jou'. Het gaat over een mij en een jou, maar die jou is met kleine letters, dus zal het wel een medemens zijn... En ze hebben een vreemde interactie, die jij en die jou... aan de ene kant: innig: ik bond mij aan je vast... ik zou in jou vergaan en jij ontstaan in mij en wij in wij... Het lijkt mystieke taal, en dat is het ook. Maar er is ook afstand: wat ik jou vraag, wat jij mij vraagt is leeg en zonder zin gevraagd... Verlangen naar vereniging, maar er zal altijd afstand blijven, want jij bent van jou, onachterhaalbaar eigen en ik ben van mij, geen ander zal mij krijgen.

Als je bedenkt dat de dichter dit lied schreef naar aanleiding van Genesis 32, over de worsteling van Jacob met iemand in de Worstelbeek Jabbok, dan vallen er puzzelstukjes op hun plaats. Die nacht werd mij een nieuwe naam gegeven... en even tot de morgen daagt... Want immers het verhaal beweegt zich richting een zonsopgang... naar een nieuwe dag. En als dan die ander zijn naam niet onthult, maar Jacob gezegend en wel achterlaat... dan blijkt ook dat die ander 'onachterhaalbaar eigen' is. Dat God niet te vangen is in een Naam, niet in een systeem, dat God niet onder woorden te brengen is, en dat die tóch rakelings nabij geweest is, ja dat God Jacob aan de huid gekomen is.

En de Samaritaan, die ene van de tien, die verstaat het ook... Zijn huidziekte is genezen en hij ziet in dat dit met God te maken heeft en gaat God luidkeels loven. Hij wel, maar de negen anderen niet. Jezus zegt: 'Zijn er niet tien gereinigd, de negen anderen, waar zijn die? Zijn er niet meer te vinden die terugkeren en God verheerlijken dan deze eldersgeborene? Deze vreemde, deze vreemdeling, die ergens anders geboren is en die met de nek wordt aangekeken als iemand die melaats is, en die nog meer met de nek werd aangekeken ómdat hij ook nog melaats geworden is? Het is de vreemdeling die de ogen opent, het is de allochtoon die de autochtoon de ogen opent en het goede voorbeeld geeft.

Zowel Jacob als de genezen Samaritaan krijgen een inzicht over God omdat aan hen iets gebeurd is aan de huid dat hun leven helemaal heeft veranderd. En dat is meer dan alleen dat er aan die huid iets is gebeurd, bij de een een ontwrichte heup en bij de ander een genezen huid, het inzicht reikt veel dieper dan het lichamelijke dat er gebeurd is, het reikt tot in hun ziel. En die ziel verstaat dat het God is die hen aangeraakt heeft, die hen nabij was en die in hun leven gekomen is om dat leven te veranderen. Jacob zegt het zelfs letterlijk: 'Omdat ik God heb gezien van aanschijn tot aanschijn en mijn ziel is gered!'

Jacob heeft een heel bijzondere weg achter de rug. Een weg met succes en een weg met teleurstelling. Eigenlijk was heel die weg een worsteling van 'ik worstel en kom boven'. Jacob overziet die worstelweg die hij gegaan is... Hij ziet al wat hij verworven heeft en ziet het achteraf ook als een zegen van God. Hij ziet echt wel in dat er een verbinding is tussen de belofte van de EEUWIGE aan zijn voorvaderen en aan hemzelf en aan dat wat hij tot nu toe heeft mogen worden. Vlak voor de nachtelijke worsteling gaat Jacob in gebed en roept de EEUWIGE aan, 'God van mijn vader Abraham en van mijn vader Isaak, ENE, die tot mij hebt gezegd 'keer terug naar je land, je geboortegrond, ik zal het goed met je maken! Te klein ben ik voor alle bewijzen van vriendschap en trouw die gij hebt bewezen aan uw dienaar'.

Jacob ziet in en erkent dat het niet selfmade is, wat hij allemaal heeft bereikt. Hij heeft daarin dan ook een gevoelige ontwikkeling doorgemaakt. Jacob heeft zichzelf steeds beter leren kennen. Hij ziet zijn leven meer en meer als een geschenk uit de hand van God. Maar tegelijkertijd is er ook een enorme afstand tussen hem en God. Je zou kunnen zeggen: hij de kleine Jacob, die ook van zichzelf zegt: te klein ben ik. En dan die hoogverheven God, ver weg in de hemel. Die God die je met grote woorden aanspreekt in een best wel hoogverheven gebed, zoals Jacob dat doet.

En dan die nacht. Alles wat bij Jacob hoort heeft hij al over laten steken. En nu blijft hij alleen achter. Dat is wat past bij de overgang van de ene naar de andere levensfase. Want dat is wat er gebeurt in die rivier, de Worstelbeek, de Jabbok: de overstap van de ene naar de andere levensfase. In de rivier gebeurt die overgang, dat overgangsrитуeel, die rite de passage, die worsteling. Mysteries beschreven. Her en der is nog nauwelijks te onderscheiden wie nu wie is in de worsteling. Wie zegt wat... Misschien is dat wel bewust zo gedaan, om aan te geven hoe raketings nabij ze elkaar waren.

De worsteling die je kunt hebben als je van de ene naar de andere fase van je leven overstapt, kan bij ons allen horen. De angst voor het nieuwe, het gemis van het voorbije, de vragen en twijfels van hoe nu verder en of je het wel kunt.

Wanneer wij in kerkdiensten rond levensmomenten samen zijn, een doop, een belijdenis, een huwelijk, een uitvaart... dan klinken er woorden van zegen. En dan wordt je naam genoemd. Woorden van zegen kunnen ook klinken als iemand in de laatste fase van het leven gekomen is. En dan zeggen wij dat God nabij zal zijn, op al je wegen. En dat God je vasthoudt, zelfs over de grens van het sterven heen. En dat God naast je zal gaan, onder de zon en door het donker. Maar ook wil je eerlijk zijn over wonden die het leven sloeg, teleurstellingen die je al ervaren hebt en we spreken dan ook uit dat het leven nooit vanzelfsprekend is.

Eigenlijk lijkt dat dus sterk op wat Jacob meemaakt bij zijn rite de passage. Hij had gezichten, meer dan twee, maar hij krijgt een nieuwe naam. En het lijkt ook op wat de Samaritaan mee mag maken als zijn gezicht opgedolven is en zijn huid weer mooi is. Daar ging veel aan vooraf, want een huidziekte was taboe, melaatsheid betekende isolatie en quarantaine en nagewezen worden. Wie melaats was mocht niet in de samenleving blijven, mocht ook niet naar de kerk. En daarom maakte men bij de bouw van deze kerk, een soort kijkgat in de achterkant van de kerk, vlakbij het altaar. Een hagoscoop werd het genoemd: het heilige zien betekent dat letterlijk.

Een voir-Dieu werd het ook wel genoemd: een God zien. Daardoorheen konden de uitgestotenen uit de samenleving toch zien dat de priester de hostie hief, dat naar het geloof dat daar bij hoort het lichaam van Christus aanwezig kwam, als belichaming van God. Zo kon je dan dus toch, als was het op afstand God zien.

Wat Jacob en de Samaritaan ervaren is dat God heel nabij is. Niet een God ver weg, hoogverheven opgesloten in taal of systeem. Nee, rakelings nabij, aan de huid zelfs. En nee, hij is niet dezelfde als jij. God blijft onachterhaalbaar eigen en is niet beet te nemen. Misschien is dat wel het geheim van de worsteling tussen Jacob en die ander. Jacob ervaart dat hij niet meer beet kan nemen, dat hij het allemaal niet zelf hoeft te organiseren, dat hij de touwtjes los mag laten ook. Dat er een heel nieuwe levenshouding mogelijk is, veel ontspannender, veel meer mens, veel meer in balans en veel meer geaard... Hij hoeft niet alleen, want die Ander is er bij.

En nee, die Ander regelt niet alles voor je. Die Ander behoedt je ook niet voor tegenslag. Sterker nog: die Ander wijst je er op dat wond en litteken bij het leven horen. Maar die Ander helpt je wel daar mee om te gaan en om op te staan, in het zoete licht van de morgen.

Even genesteld aan uw hart, hoe hartverwarmend was dat. U die naar me toekwam en de tijd nam om met mij en mij alleen samen te zijn. U die fluisterde in mijn oor hoe vurig U mij wacht. U die onthulde hoe Gij o zon al in ons midden bent. Jij die mij ontmaskerde en zo mijn ware gezicht gevonden hebt. Jij die mij zo zegenend en liefdevol nabij wilt zijn, niet alleen die ene nacht, maar alle nachten en dagen die nog voor mij liggen en waarin ik steeds opnieuw weer op mag staan, met Uw zon op mijn huid en genesteld aan uw hart!

Amen